

УДК 94(477.8):[378.014:271.4–726.1]“1900/1939”

*Юрій СКІРА***ПОЗИЦІЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У ЗМАГАННЯХ ЗА ВИЩУ НАЦІОНАЛЬНУ ОСВІТУ В ГАЛИЧИНІ У 1900–1939 РОКАХ**

Проблематика змагань за вищу національну освіту в Галичині у першій половині ХХ ст. вже давно привертає увагу українських і польських дослідників¹. Проте досі на належному рівні не висвітлено участі духовенства Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) у цих процесах. Тематика складна з огляду на такі чинники, як, з одного боку, полярність бачення владик Галицької митрополії цього питання і їх відносин із Польською державою та Ватиканом – із другого. Розглянута тема актуальна, оскільки є ще одним кроком до створення ненаписаної досі комплексної історії Галицької митрополії у ХХ ст.

Наприкінці ХІХ ст. особливо гостро відчувалася потреба в галицькому суспільстві у створенні українського університету у Львові. У вказаний час Цісарсько-королівський університет ім. Франца І був польським за духом. Українські громадсько-політичні діячі, як і студентство, розпочали боротьбу за окремий університет, але вона на той час не давала помітних наслідків і зрушень.

Велику підтримку в цих змаганнях надавав новий глава ГКЦ митрополит Андрей Шептицький². Після урочистої інтронізації 17 січня 1901 р. він із новим запалом продовжив діяльність у сфері розвитку і сприяння українському культурному й освітньому життю.

17 січня 1902 р. під час аудієнції в імператора Австро-Угорської монархії Франца-Йосифа І митрополит Андрей Шептицький порушує питання про відкриття українського університету³. Провадить активні переговори з українськими послами до Рейхстагу Юліаном Романчуком та Олександром Барвінським⁴. 28 червня

¹ Див.: Качмар В. Справа українського університету на тлі польсько-українських суперечностей у Галичині 1901–1908 рр. / В. Качмар // Проблеми слов'янознавства: зб. наук. статей. – Львів, 2002. – Вип. 52. – С. 47–58; Сухий О. Українські та польські університетські середовища у Львові на рубежі ХІХ–ХХ ст. / О. Сухий // Наукові виклади: зб. наук. статей. Мандрівець. – 2011. – Вип. 5. – С. 29–41; Його ж. Львівський університет на рубежі ХІХ–ХХ ст.: організація, школи, громадське життя / О. Сухий // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2013. – Вип. 49. – С. 52–77.

² Гузар Л. Андрей Шептицький Митрополит Галицький (1901–1944) провісник екуменізму / Л. Гузар. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – С. 432.

³ Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Церква і церковна єдність: документи і матеріали 1899–1944 рр. – Львів: Свічадо, 1995. – Т. 1. – С. XXVII.

⁴ Там само.

1909 р. виступає у Відні з промовою на другому засіданні XXII сесії Австрійської палати панів у справі культурно-освітніх потреб українців і про відкриття українського університету⁵. У ній він, зокрема, сказав таке: “Треба признати, що на-рід, який начисляє 31/2 мільйона й, у висліді, займає четверте місце серед націй імперії, нарід, що його національний і культурний розвиток вимагає річно цілих рядів священників, учителів середніх шкіл, урядовців, суддів і інших академічно освічених фахівців, не може на довший час обійтися без університету і мусить відчувати це як пекучу потребу, щоб такий був закладений”⁶.

У 1913 р. імператор Франц-Йосиф I видав декрет про організацію українського університету у Львові від 1 вересня 1916 р.⁷. Із цього приводу В. Ленчик у статті “Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука” пише: “Росія вважала створення українського університету ворожим актом супроти себе, і тому російський амбасадор у Відні запротестував перед австрійським урядом”⁸. Ще перед цими подіями, в 1908 р., у Празі відбувся панславистичний конгрес⁹. На ньому представники вшехпольської партії разом із російськими делегатами голо-сували проти створення українського університету¹⁰.

Митрополит Андрей купує земельну ділянку на сучасній вул. Шептицьких, де має бути розташований майбутній український університет¹¹. Улітку 1914 р. прийнято подальші конкретні рішення, але початок Першої світової війни (1914–1918) завадив втілити цю ідею¹². У 1918 р. з’явилася надія, що процес знову активізується. З цього приводу патріарх Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) кардинал Йосиф Сліпий у “Споминах” писав: “Війна ще не закінчилась, заключовано з Україною Берестейський мир. Цісар Карло обіцяв заснувати Український університет для українців, а його основу мали творити існуючі вже катедри на утравістичному

⁵ Там само. – С. XXVIII.

⁶ Шептицький А. Промова Митрополита Андрея в австрійській Палаті Панів про потребу українського університету у Львові / А. Шептицький // Пастирські послання 1899–1914 рр. – Львів: АРТОС, 2010. – Т. 1. – С. 719.

⁷ Хомин П. Ювілеї великих історичних подій: 50-ліття Української богословської академії у Львові / П. Хомин // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3 / [матеріали зібрав і опрацював д-р П. Сениця]. – С. 110.

⁸ Ленчик В. Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука / В. Ленчик // Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. – Львів: Свічадо, 2004. – С. 199.

⁹ Сениця П. Митрополит Андрей – провідник Української церкви й народу / П. Сениця // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1 / [матеріали зібрав і опрацював д-р П. Сениця]. – С. 32.

¹⁰ Там само.

¹¹ Ленчик В. Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький – добродій української культури / В. Ленчик // Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. – Львів: Свічадо, 2004. – С. 189.

¹² Гузар Л. Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 432.

Львівському університеті. На інші катедри мали чим скорше приготувати габілітаційні праці доценти”¹³. Однак політичні події змінювалися надзвичайно швидко. Розпад Австро-Угорської монархії, українсько-польська війна 1918–1919 рр. звели нанівець еволюційний процес становлення українського університету у Львові.

Після встановлення в Галичині влади Другої Речіпосполитої для української освіти настали важкі часи. Державна політика була спрямована на асиміляцію українців. На 1920 р. у Галичині існувало 3 662 українські школи¹⁴. У 1925 р. їх залишилося тільки 1 055¹⁵. У 1927/28 н. р. – 771¹⁶. Після 1923 р. польська влада ліквідувала вісім українських кафедр у тодішньому Львівському університеті Яна II Казимира¹⁷. Встановлено т. зв. “нумерус клявзус”, на основі якого приймали тільки обмежену кількість українських студентів до польських університетів¹⁸.

Реакцією української сторони на таку політику було заснування Львівського (таємного) українського університету, який діяв у 1921–1925 рр.¹⁹. Однак через переслідування польської влади і нестачу коштів для повноцінного функціонування він у 1925 р. припинив діяльність.

Митрополит Андрей Шептицький розумів, що ситуація загрозлива. І в цей час він вирішує заснувати Львівську богословську академію (ЛБА), що мала б зарадити ситуації, в якій українці не мали жодного свого вищого навчального закладу на території Другої Речіпосполитої. Обставини сприяли цьому проекту. У 1925 р. укладено Конкордат між Другою Річчюпосполитою й Апостольською столицею²⁰. Цей документ надавав католицьким єпископам право відкривати власні вищі школи без жодного втручання польського уряду²¹.

¹³ *Сліпий Й.* Спомини / Й. Сліпий / [ред.: І. Дацько, М. Горяча]. – Львів; Рим: В-во УКУ, 2014. – С. 113.

¹⁴ *Нагаєвський І.* Історія Римських Вселенських Архієреїв // І. Нагаєвський. – Рим: Український католицький університет імені святого Климента Папи, 1979. – Ч. 3. – С. 340; Див. також: *Krawchuk A.* Christian Social Ethics in Ukraine: the Legacy of Andrei Sheptytsky / A. Krawchuk. – Canadian Institute of Ukrainian Studies: Metropolitan Andrei Sheptytsky Institute of Eastern Christian Studies and Basilian Press. – Edmonton; Ottawa; Toronto 1997. – Р. 3.

¹⁵ Там само. – С. 340.

¹⁶ Там само.

¹⁷ *Сениця П.* 50-ліття Української богословської академії у Львові / П. Сениця // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3. – С. 123.

¹⁸ *Його ж.* Справа українського університету / П. Сениця // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 35.

¹⁹ Див.: *Хобзей П.* Таємний університет у Львові / П. Хобзей // Україна: Наука і культура: зб. наук. статей. – Київ, 1991. – Вип. 25. – С. 45–59.

²⁰ *Гузар Л.* Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 432.

²¹ Там само.

Цього ж року закінчилася каденція ректора Львівської духовної семінарії о. Тита Галушинського, ЧСВВ, і новим призначено о. Йосипа Сліпого²². Він активно підтримував митрополита Андрея у праці над створенням ЛБА. З 21 квітня по 29 травня 1926 р. о. Йосип Сліпий перебував у Римі²³. Під час аудієнції в папи Пія XI (1922–1939) він порушив питання про створення у Львові богословської академії²⁴.

Варто зазначити, що це була вже не перша спроба Андрея Шептицького заснувати подібну установу. У 1905 р. він намагався створити у Львові вищу богословську школу з правом надавати ступінь доктора²⁵. Але спротив польського єпископату перешкодив здійсненню цього задуму²⁶.

11 листопада 1927 р. на зборах Богословського наукового товариства, які відбувалися в митрополичих палатах у присутності Андрея Шептицького, було прийнято остаточне рішення про заснування Львівської богословської академії²⁷. Це ж питання обговорювали і на засіданні Митрополичої консисторії 24 листопада 1927 р.²⁸.

Наступний етап цього проекту – розпрацювання документаційної бази майбутньої академії. Перші статuti розробив ректор Львівської духовної семінарії о. Йосип Сліпий²⁹. Він мав великий досвід навчання і співпраці із західними університетами, тому цю роботу митрополит доручив саме йому. Ці статuti пізніше ще раз опрацювала комісія у складі проф., д-ра Тита Мишковського, проф., д-ра Миколи Чубатого й о.-проф., д-ра Йосифа Сліпого³⁰. 22 лютого 1928 р. митрополит Андрей Шептицький затвердив статuti³¹ та видав креаційну грамоту³². У 1930 р. академія

²² *Дацько І.* Митрополит Андрей і патріарх Йосиф / І. Дацько // Ковчег. Наук. зб. з церковної історії. – Львів: Український католицький університет, 2015. – Ч. 7. – С. 305.

²³ *Пристай М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. / М. Пристай. – Львів; Рудно, 2003. – С. 347.

²⁴ Там само. – С. 347; Див. також: *Сліпий Й.* Спомини. – С. 123.

²⁵ *Сениця П.* 50-ліття Української богословської академії у Львові. – С. 122.

²⁶ Там само.

²⁷ *Хомин П.* Ювілеї великих історичних подій: 50-ліття Української богословської академії у Львові. – С. 111.

²⁸ *Пристай М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 347.

²⁹ Там само. – С. 347.

³⁰ Там само.

³¹ Статuti Львівської богословської академії // *Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944.* – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 61–79.

³² У ній митрополит Андрей Шептицький писав: “У нинішні часи важкі, коли наш нарід упав, знеможений у нерівній боротьбі за своє повне життя, а отець тьми – діавол на нашій, св. Андресм благословенній, землі засіває повними жменями свій кукіль блуду і безбожництва, постановили Ми піти за прикладом Наших світлич попередників та оснувати в Нашім городі Львові високу школу католицької науки нашого восточного обряду як окрему правну особу – Греко-Католицьку Богословську Академію, як найпевнішу підвалину духовного відродження Нашого Народу та приготування нашої святої Церкви до сповнення великої грядущої місії у Христовому Винограднику на Українській Землі та серед народів Східної Європи, спрагнених Божої Правди”. Див.: Креаційна грамота

опублікувала книгу “Греко-Католицька Богословська Академія і її статuti”³³. У спогадах патріарх Йосиф Сліпий наголошував на високій якості цих документів і високій оцінці їх представниками інших християнських навчальних закладів³⁴.

Урочисте відкриття академії відбулося в неділю, 6 жовтня 1929 р.³⁵. О 9.45 розпочалася Архирейська Служба Божа, яку очолив митрополит Андрей у храмі Святого Духа на вул. Коперника, 36³⁶. Після Богослужіння, об 11.45, урочистості продовжилися в будинку Львівської духовної семінарії³⁷.

Вітальні телеграми прислали: папа Пій XI, гетьман Павло Скоропадський, проф. Дмитро Дорошенко, директор Українського наукового інституту в Берліні³⁸. Вся українська преса писала тоді про відкриття академії³⁹. Були згадки також у німецьких, французьких, італійських, польських, бельгійських і хорватських газетах⁴⁰.

З перших днів діяльності ЛБА митрополит Андрей Шептицький та о. Йосиф Сліпий прагнули підвищити її рівень до університету⁴¹. У листопаді 1929 р. Андрей Шептицький звернувся до Конгрегації для Східних Церков Католицької Церкви з проханням надати право богословському факультету ЛБА надавати академічні ступені⁴². Однак одержав відмову через проблеми з рівнем програм навчання та викладацьким

Митрополита Андрея Шептицького про заснування Львівської богословської академії // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 43.

³³ Пристай М. Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 347.

³⁴ Патріарх Йосиф Сліпий писав у “Споминах”: “Статuti нашої семінарії і академії брали собі за зразок православні і польські університетські і духовні установи. Єпископ Лісовський, що був довгий час професором Львівського університету, дуже цинив наші статuti і, коли став єпископом в Тарнові, то положив їх в основу своєї Духовної семінарії”. Див.: Сліпий Й. Спомини. – С. 124.

³⁵ Хомин П. Ювілей великих історичних подій: 50-ліття Української богословської академії у Львові. – С. 111.

³⁶ Там само.

³⁷ Там само.

³⁸ Ленчик В. Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії і Богословської академії у Львові / В. Ленчик // Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. – С. 441.

³⁹ Його ж. Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії... – С. 441.

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Патріарх Йосиф Сліпий зазначає у “Споминах”: “Я доклав усіх сил, щоби створити наукову атмосферу і в професорів, і в слухачів, і академія зачала в богословській науці на Сході виробляти собі своє обличчя. Було для мене то великим вдоволенням, коли на польських з'їздах я чув від визначних польських науковців, «że akademia ma już swoją fizjonomię». Польське правительство, хоч офіційно не хотіло признати академії, то все ж таки шанувало її і числилося з нею. Запрошували мене як ректора на їхні святочні обходи, хотіли навіть, щоб кандидував до сенату, а міністерство внутрішніх справ навіть сказало мені, що в стараннях про створення університету воно висувало думку, щоб академія стала його зародком”. Див.: Сліпий Й. Спомини. – С. 124.

⁴² Гентош Л. Митрополит Шептицький: випробовування ідеалів 1923–1939 / Л. Гентош. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. – С. 359.

складом⁴³. У 1932 р. митрополит знову звернувся тепер уже до відповідних підрозділів Римської курії з проханням підвищити статус академії⁴⁴. Але знову одержав негативну відповідь⁴⁵. Вона була пов'язана з тим, що польський уряд погрожував Ватикану розірванням Конкордату 1925 р. в разі задоволення цього прохання⁴⁶.

На Синоді єпископів Польщі і делегатів духовенства в Ченстохові 1933 р. о. Йосиф Сліпий, який представляв митрополита Андрея, під час виступу просив, щоб римо-католицькі єпископи та весь синод визнали за ЛБА право присвоювати звання доктора богослов'я⁴⁷. Аналогічне право було надане богословському факультету Люблінського католицького університету. Отець Йосиф Сліпий вимагав, щоб академія була в однакових правах з університетом⁴⁸. Однак на всі прохання одержав відмову.

У червні 1937 р. Андрей Шептицький звернувся до Апостольської столиці з проханням підвищити статус ЛБА до університету, надати їй право присвоювати академічні ступені⁴⁹. На той час академія вже розбудувалася і була потужним науковим центром. Але це прохання, як і попередні, було відхилене⁵⁰.

Остання спроба вирішити це питання відбулася навесні 1939 р.⁵¹ Отець Йосиф Сліпий ще раз порушив справу про надання ЛБА статусу університету, але отримав із Рима відмову⁵². Причиною такої непоступливості Ватикану було небажання погіршувати стосунки з польським урядом. Тому весь міжвоєнний період Апостольська столиця не підтримувала ініціатив щодо підвищення статусу академії до рівня університету. Також у Римі існувало упередження до академії через небажання митрополита Андрея запровадити обов'язковий цілібат у Львівській архієпархії⁵³. Всередині ГКЦ також не було однозначної думки щодо цього навчального закладу. Перемишльський єпископ Йосафат Коциловський і Станиславівський єпископ Григорій Хомишин мали про неї негативну думку. Але вона була пов'язана не з об'єктивними, а зі суб'єктивними причинами, зокрема із ставленням владик до її патрона митрополита Андрея Шептицького.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Чубатий М. Українська богословська академія та плян Українського католицького університету у Львові / М. Чубатий // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3. – С. 133; Див. також: Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944) / К. Королевський. – Львів: Свічадо, 2014. – С. 225.

⁴⁷ Стенограма допиту обвинуваченого єпископа Григорія Хомишина щодо відносин з Митрополитом Йосифом Сліпим. 7 червня 1945 р. // Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987 рр. – Київ: ПП Сергійчук М. І., 2012. – Т. 1. – С. 247.

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Гентош Л. Митрополит Шептицький: випробовування ідеалів 1923–1939. – С. 359.

⁵⁰ Там само.

⁵¹ Там само. – С. 361.

⁵² Там само.

⁵³ Там само.

Також варто зазначити, що коли в 1929 р. постала Львівська богословська академія, то вона мала вже певну історичну й освітню традицію, оскільки творилася на базі Львівської духовної семінарії. Цей заклад заснував імператор Йозеф II у 1783 р. Протягом XIX ст. він переживав внутрішню трансформацію, яка закінчилася на початку XX ст. утвердженням у ньому українофільської течії.

Митрополит Андрей Шептицький із перших днів архипастирської праці взявся за розбудову цього закладу. 1 вересня 1901 р. він видав пастирський лист “Питомцям духовної семінарії у Львові”⁵⁴. У ньому митрополит обґрунтував потребу реформи семінарії. У документі містилися як поради щодо покращення її функціонування, так і розпорядження, приписи для виконання.

Андрей Шептицький дуже цінував здібних студентів цього закладу. Тому найкращих посилав на студії до університетів Інсбрука, Граца, Зальцбурга, Фрайбурга, Парижа, Страсбурга, Лієжа, Лювена, Мюнхена, Бамберга, Падеборна, Ділінгена, Бреслави, Люксембурга, Загреба, Праги, Будапешта⁵⁵.

Про навчання і внутрішнє життя у Львівській духовній семінарії перед Першою світовою війною детальні відомості залишив патріарх Йосиф Сліпий у “Споминах”⁵⁶. Він згадує розпорядок дня, який був у семінарії⁵⁷ і пізніше став основою в академії, характеризує викладачів та навчальні дисципліни. Критикує те, що навчально-виховний процес був спрямований суто на становлення сільського душпастиря⁵⁸. І в ньому на наукову працю майже не звертали увагу⁵⁹.

Після закінчення Першої світової війни Львівська духовна семінарія опинилася у скрутному становищі. У 1919 р. її приміщення конфіскувала польська військова адміністрація⁶⁰. Фінансове становище теж було важким⁶¹. Військова адміністрація віддала будинок семінарії у квітні 1923 р.⁶². На цей час приміщення було доведене до стану руїни⁶³.

У навчально-виховному процесі початку 20-х років XX ст. відбулися помітні зміни, оскільки з 1920 р. отцям василіанам було доручено займатися вихованням

⁵⁴ Пастирський лист Митрополита Андрея питомцям духовної семінарії у Львові // Пастирські послання 1899–1914 рр. – С. 271–287.

⁵⁵ *Сениця П.* Митрополит Андрей – провідник Української церкви й народу. – С. 33.

⁵⁶ *Сліпий Й.* Спомини. – С. 106–110.

⁵⁷ “Порядок дня був такий: 5.30 вставання, опісля молитви, розважання, снідання і виклади на університеті від 8-ї до 12-ї години, відтак обід, півгодини рекреація, наука, від 4:00 до 5:00 духовне читання і наука. В неділю о год. 6:30 – конференція, в 7:00 – вечеря, рекреація, точки, молитви і спочинок”. Див.: *Сліпий Й.* Спомини. – С. 108.

⁵⁸ *Сліпий Й.* Спомини. – С. 109.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ *Гентош Л.* Митрополит Шептицький: випробовування ідеалів 1923–1939. – С. 30.

⁶¹ Там само.

⁶² *Осташевський Й.* Два прелегенти / Й. Осташевський // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3. – С. 623.

⁶³ Там само.

семінаристів⁶⁴. Цим вони займалися до 1925 р., допоки о. Йосиф Сліпий не очолив семінарії. Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років фінансовий стан семінарії стабілізувався і вона одержала ресурси для повноцінного функціонування. За Конкордатом отримала 189 га землі в с. Якторові⁶⁵. Прибутки з цих угідь перетворили її на самоокупний навчальний заклад⁶⁶. І на його основі в 1929 р. була відкрита ЛБА. Одразу потрібно з'ясувати, що ці дві установи були окремими юридичними суб'єктами. Академія орендувала у приміщеннях семінарії чотири, а згодом п'ять аудиторій, кімнати для квестури та музею, сплачувала за світло, опалення, телефон, прибирання⁶⁷. Проте ці заклади єднала особа о. Йосифа Сліпого, який обіймав одночасно посаду ректора і семінарії, і академії⁶⁸.

Ректорат академії призначав на три роки митрополит із числа професорів закладу⁶⁹. Ректорат обирали на рік⁷⁰. Ректор щорічно звітував митрополитові щодо діяльності установи, але найважливіші справи погоджував із ректоратом⁷¹. У студентів був обов'язок раз на рік відвідувати ректора⁷².

Наприкінці кожного року колегія професорів обирала на наступний академічний рік деканів⁷³. До професорської колегії входили звичайні і надзвичайні

⁶⁴ Там само.

⁶⁵ *Гентош Л.* Митрополит Шептицький: випробовування ідеалів 1923–1939. – С. 221.

⁶⁶ У “Споминах” патріарх Йосиф Сліпий зазначає: “І щоби фінансово зрівноважити бюджет, конкордат віддавав Духовній семінарії 180 гектарів в Якторові, де я побудував будинки. При тому помагав багато отець Малиновський. Крім того, я купив 40 гектарів на Личакові, під Винниками, т. зв. Андріївку, на дуже догідних умовах, і затягнув позичку у Земельному банку. Там було помічне господарство і звідтам приходило м'ясо, молоко, ярина, хліб, пасіка, овочі. Було там 12 коров, 20 свиней, і коли худоба була підгодована в Якторові, то переганяли її на Андріївку, яку провадив отець Антін Рижак. Усі три господарки мусіли провадити свої окремі рахунки і оплачувати себе. Так була завершена самовистарчальність Духовної семінарії”. Див.: *Сліпий Й.* Спомини. – С. 122.

⁶⁷ *Пристай М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 347.

⁶⁸ Про невтомність і самовіддачу о. Йосифа Сліпого на тодішній роботі можуть свідчити слова з оперативного повідомлення другого відділу УДБ УНКВС Львівської області про оточення митрополита Андрея Шептицького: “Розповідають, що коли був директором богословської академії, працював цілий день і майже не відпочивав”. Див.: Із оперативного повідомлення другого відділу УДБ УНКВС Львівської області про оточення Митрополита Андрея Шептицького // Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки. 1939–1987. – Київ: ПП Сергійчук М. І., 2012. – Т. 1. – С. 34.

⁶⁹ *Пристай М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 348.

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Там само.

⁷² *Колянківський М.* Образи з життя в Богословській академії / М. Колянківський // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3 – С. 570.

⁷³ *Пристай М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 348.

професори та два доценти⁷⁴. Професорська колегія розробляла навчальні програми, визначала терміни складання іспитів⁷⁵.

Звання звичайного професора було найвищим у закладі, його надавали за наукову працю, що має в собі новизну⁷⁶. Воно було пожиттєвим, і така людина повинна була викладати вісім годин на тиждень⁷⁷. Першими номінованими митрополитом Андреем звичайними професорами ЛБА були: о. д-р Тит Галушинський і о. д-р Тит Мишковський, які мали габілітацію у Львівському університеті, о. д-р Йосиф Сліпий – в університеті Інсбрука та Папському Григоріанському університеті в Римі⁷⁸. Надзвичайним професором міг стати доцент, який має наукові праці, а доцентом – особа, що здобула ступінь доктора і склала габілітаційний іспит⁷⁹. Митрополит Андрей затверджував прийняття на роботу весь науковий персонал академії⁸⁰.

На 1929 р. у ЛБА діяв один факультет – богословський. Його основою був теологічний факультет Львівської духовної семінарії⁸¹. 27 червня 1932 р. Андрей Шептицький затвердив заснування окремого філософського факультету⁸². Восени 1939 р. ректорат планував відкрити правничий факультет⁸³. Але цьому стала на заваді Друга світова війна. Не відкрився і медичний факультет, який хотіли заснувати на базі Народної лікарни ім. митрополита Андрея Шептицького.

При академії діяв також музей. Він був відкритий 9 жовтня 1932 р., його очолив відомий мистецтвознавець д-р Михайло Драган⁸⁴. У ньому перебувало

⁷⁴ Пристай М. Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 348.

⁷⁵ Там само.

⁷⁶ Там само. – С. 349.

⁷⁷ Там само.

⁷⁸ Ленчик В. Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії... – С. 441.

⁷⁹ Пристай М. Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 349.

⁸⁰ Гентош Л. Митрополит Шептицький: випробовування ідеалів 1923–1939. – С. 358.

⁸¹ В. Ленчик у статті “Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький – добродій української культури” щодо богословського факультету Львівської духовної семінарії зазначає: “Гене́за постанови окремої української богословської школи була така: за Австрії українські богослови мешкали в семінарії, а на лекції богословських предметів ходили до університету. Там деякі предмети, такі, як пасторальна та моральна богословія. Викладали українські професори, бо так було домовлено, що половина професури були українці, а половина поляки. Після розвалу Австрії і нашої програної революції та постанови польської держави поляки позбавили українську Церкву її прав і навіть позвільняли українських професорів, які не хотіли складати присяги на вірність Польщі. Тоді Митрополит Кир Андрей, користаючись зі своїх прав згідно з канонічним правом, заснував у мурах Духовної семінарії філософічно-богословський факультет”. Див.: Ленчик В. Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький – добродій української культури... – С. 190.

⁸² Нагаєвський І. Історія Римських Вселенських Архієреїв. – С. 338.

⁸³ Ленчик В. Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука. – С. 201.

⁸⁴ Його ж. Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії... – С. 442.

1 321 експонатів⁸⁵. Бібліотека академії нараховувала понад 10 тис. рідкісних рукописів⁸⁶. Студенти також користувалися книгозбірнею Богословського наукового товариства. Вона нараховувала 12 тис. томів, із них 500 рукописів і стародруків⁸⁷. Цю книгозбірню знищила німецька авіабомба у вересні 1939 р.⁸⁸

Повертаючись до питання навчально-виховного процесу у ЛБА, варто зазначити, що з перших днів її існування отець-ректор Йосиф Сліпий намагався створити з неї потужний науково-освітній заклад. Викладачі, які розпочали тут працю, перед тим були більше катехитами, ніж науковцями. Тому новопризначений ректор вимагав від них переорієнтуватися перш за все на університетський рівень, підвищити свою кваліфікацію або ж покинути роботу чи задовольнитися посадою звичайного викладача⁸⁹. Отець Йосиф Сліпий заохочував тих викладачів, які залишилися працювати в академії, до участі в різноманітних конференціях і з'їздах⁹⁰. Згодом це дало свої результати. 22–25 грудня 1936 р. у Львові відбувався Унійний з'їзд. Саме богословський факультет та члени Богословського наукового товариства відповідали за його проведення⁹¹, і досвід, здобутий перед тим, дозволив їм його провести на високому рівні.

У ЛБА викладали в основному богословські предмети. Наприклад, митрополит Андрей Шептицький – спочатку візантійське мистецтво, а пізніше східну і західну аскетичну⁹². Це були лекції для студентів п'ятого року навчання, і вони відбувалися в митрополичих палатах⁹³. Отець-ректор Йосиф Сліпий – латинською мовою спеціальну догматику (про Святі Тайни, одного Бога, Пресвяту Трійцю, первородний гріх), був керівником наукового семінару з цього предмета, читав курс “Нарис історії Духовної семінарії”⁹⁴. Також читав курс з історії томістичної філософії⁹⁵. Отець-доктор

⁸⁵ *Сениця П.* 50-ліття Української богословської академії у Львові. – С. 127.

⁸⁶ Там само. – С. 128.

⁸⁷ Там само.

⁸⁸ Книги, які вціліли внаслідок німецького бомбардування 1939 р., конфіскувала радянська влада і передала до бібліотеки тодішнього Львівського державного університету ім. І. Франка. Із приходом німецької влади в 1941 р. ці книги повернуто академії. Див.: *Колянківський М.* Про долю бібліотеки Богословської академії / *М. Колянківський* // *Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944.* – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3. – С. 524.

⁸⁹ *Ленчик В.* Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії... – С. 441.

⁹⁰ Там само. – С. 445.

⁹¹ *Гузар Л.* Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 438.

⁹² *Ленчик В.* Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука. – С. 200.

⁹³ *Яцун В.* Греко-католицька богословська академія у Львові моя незабутня “альма матер” (жмуток споминів) / *В. Яцун* // *Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944.* – Торонто; Чикаго, 1983. – Ч. 3. – С. 551.

⁹⁴ Там само. – С. 550.

⁹⁵ *Ленчик В.* Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука. – С. 200.

В. Лаба викладав патрологію і біблійну герменевтику⁹⁶, о. д-р М. Конрад – стародавню та модерну філософію, соціологію й етику⁹⁷. Отець надзвичайний проф., д-р Ю. Дзерович – педагогіку⁹⁸. Отець надзвичайний проф., д-р А. Ішак – східну догматику, канонічне право, гомілетуку, був керівником гомілетичного семінару⁹⁹. Отець звичайний проф., д-р Т. Мишковський – Старий Завіт і єврейську мову¹⁰⁰. Отець-доктор С. Рудь – літургіку та церковний спів¹⁰¹, о. д-р Б. Липський – моральне богослов'я і спеціальну догматику¹⁰², о. д-р С. Сампара – космологію й фундаментальну догматику латинською мовою¹⁰³, о. д-р Л. Гливка – подружнє право¹⁰⁴, о. д-р Л. Лужницький – історію Вселенської Церкви¹⁰⁵, о.-проф., д-р Я. Ю. Левицький – пасторальне богослов'я¹⁰⁶, о. д-р І. Чорняк – екзегезу Книги Виходу на основі церковнослов'янського та єврейського текстів¹⁰⁷.

В академії викладали не лише богословські предмети. Були обов'язковими й світські дисципліни. Зокрема в цьому закладі працював відомий історик Церкви д-р М. Чубатий¹⁰⁸, надзвичайний проф., д-р В. Залозерський, дослідник українського та візантійського мистецтва¹⁰⁹. Надзвичайний проф., д-р Ю. Полянський викладав антропологію¹¹⁰, а К. Чехович – слов'янську філологію¹¹¹. Доцент, д-р Я. Пастернак – археологію¹¹², д-р Б. Кудрик – історію і теорію музики¹¹³, д-р О. Надрага – основи права¹¹⁴. У поданому переліку названо найвідоміших викладачів ЛБА та дисципліни, які вони викладали.

⁹⁶ *Яциун В.* Греко-католицька богословська академія у Львові... – С. 545.

⁹⁷ Там само. – С. 544.

⁹⁸ Там само. – С. 546.

⁹⁹ Там само.

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ Там само. – С. 544.

¹⁰² Там само. – С. 545.

¹⁰³ Там само. – С. 547.

¹⁰⁴ Там само.

¹⁰⁵ Там само. – С. 548.

¹⁰⁶ *Яциун В.* Греко-католицька богословська академія у Львові... – С. 548.

¹⁰⁷ Там само.

¹⁰⁸ Див.: *Тиміш Л.* Науковий семінар з церковної історії Миколи Чубатого у Львівській богословській академії / Л. Тиміш // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії. – Львів: Інститут історії Церкви Львівської богословської академії, 2014. – Ч. 3. – С. 90–507.

¹⁰⁹ *Ленцик В.* Слуга Божий Митрополит Кир Андрей Шептицький і українська наука. – С. 201.

¹¹⁰ Там само.

¹¹¹ Там само.

¹¹² Там само.

¹¹³ Там само.

¹¹⁴ *Чубатий М.* Українська богословська академія та плян Українського католицького університету у Львові. – С. 132; О. Надрага залишив книгу спогадів: *Надрага О.* Серед львівських парків / О. Надрага / [упоряд. К. Курилишин]. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2004. – 292 с.

Підсумовуючи перші 10 років діяльності закладу, можемо зазначити, що в ній працювало: 8 звичайних професорів, 6 надзвичайних, 6 доцентів і 18 заступників¹¹⁵. Діяло 10 наукових семінарів¹¹⁶. За цей період академія пройшла етап трансформації і стала справді потужним науковим закладом, як цього і хотів її ректор о. Йосиф Сліпий.

До 1939 р. викладачі ЛБА видали 13 томів “Праць Богословського наукового товариства”, 23 томи видань “Богословії”, 17 томів тримісячника “Богословії” та 34 томи “Ниви”¹¹⁷. Єпископ-емерит Любомир Гузар у монографії “Андрей Шептицький Митрополит Галицький (1901–1944) провісник екуменізму” подає статистику про наукову діяльність працівників академії. Згідно з нею, за 1928–1931 рр. Викладачі закладу опублікували 59 наукових праць¹¹⁸, у 1931–1934 рр. – 5¹¹⁹, а в 1934–1937 рр. – 108¹²⁰. Перед початком Другої світової війни ЛБА завдяки такому розвитку досягла рівня університету і лише зовнішні чинники стояли на перешкоді його юридичному втіленню.

Що стосується студентства ЛБА, то воно походило не лише з Галичини. Студенти були з Чехословаччини, Югославії, Болгарії й інших країн¹²¹. Проте найбільше їх було з Крижевецької єпархії (Югославія)¹²².

Навчальний рік для них розпочався 3 жовтня 1929 р.¹²³. Згідно з програмою¹²⁴, навчання тривало п’ять років. За 1928–1931 рр. кожного семестру в середньому заняття відвідувало 170 студентів і 114 здобуло ліцензіат¹²⁵. У 1931–1934 рр. кількість студентів збільшилася. Щосеместру навчалось в середньому 290 осіб, а ліцензіат здобувало 63 випускників¹²⁶. У 1934–1937 рр. щосеместру навчалось 330 студентів і аж 188 здобуло ліцензіат¹²⁷. Варто зазначити, що в ці роки митрополит Андрей

¹¹⁵ *Ленчик В.* Митрополит Йосиф Сліпий як ректор Духовної семінарії ... – С. 444.

¹¹⁶ Там само. – С. 444.

¹¹⁷ *Сениця П.* 50-ліття Української богословської академії у Львові. – С. 128.

¹¹⁸ *Гузар Л.* Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 438.

¹¹⁹ Там само. – С. 439.

¹²⁰ Там само.

¹²¹ *Чумак Я.* Vivat Academia / Я. Чумак // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 115.

¹²² *Сениця П.* Греко-католицькі духовні семінарії в XIX–XX ст. / П. Сениця // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 37.

¹²³ *Пристаї М.* Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 347.

¹²⁴ Див.: Програма викладів у першій трилітці. Академічний рік 1928/29–1930/31 // Світильник істини: джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч. 1. – С. 92–99; Програма викладів у другій трилітці. Академічний рік 1931/32–1933/34 // Там само. – С. 103–114; Програма викладів у третій і четвертій трилітці. Академічний рік 1934–1939 // Там само. – С. 114–121.

¹²⁵ *Гузар Л.* Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 438.

¹²⁶ Там само. – С. 439.

¹²⁷ *Гузар Л.* Андрей Шептицький Митрополит Галицький... – С. 439.

Шептицький продовжував відсилати студентів академії на навчання до Рима, Інсбрука, Фрайбурга, Відня¹²⁸.

Навчання у ЛБА відбувалося п'ять днів на тиждень, четвер був вихідним, тому працювали в суботу¹²⁹. Щодня студентам відводилося по чотири години для засвоєння лекційного матеріалу¹³⁰. Це було їхнє самостійне навчання. До іспитів починали готуватися вже у квітні, в червні занять не було, в липні складали екзамени¹³¹. Комісія, яка приймала іспити, складалася з трьох осіб: студенти заходили по четверо, сідали разом і професор по черзі задавав їм запитання¹³². Хто не склав іспиту, той мав можливість ще двічі його перездати, а на третій раз був зобов'язаний ще раз прослухати курс¹³³. Оцінки виставляли в індекси (залікові книжки)¹³⁴. Шкала оцінювання була такою: відмінно, добре, задовільно, незадовільно¹³⁵. Документація велася латинською мовою.

Підсумовуючи, варто зазначити, що впродовж першої половини ХХ ст. українці Галичини боролися за право мати свій університет у Львові. Активним діячем цього руху був митрополит Андрей Шептицький. В австро-угорський період він, користуючись своїм статусом й авторитетом, практично довів справу до кінця. І лише зовнішні політичні обставини – початок Першої світової війни – перешкодили втіленню цього проекту. У період Другої Речіпосполитої було нереально відкрити світський український університет через дискримінаційну державну політику. Тому митрополит Андрей вирішує піти шляхом створення спочатку Львівської богословської академії, на базі якої мав постати згодом університет із різними факультетами. У міжвоєнний період ЛБА досягла рівня університету, але через опір польської влади так і не здобула його статусу. Її навчально-виховна програма відповідала рівню західних католицьких університетів. Заслуга в цьому належала о. Йосифові Сліпому. Він створив і розробив статuti академії, які стали еталоном для подібних закладів. Налагодив роботу в установі так, що та з перших днів перетворилася на потужний науковий центр. Навчання в академії було складним з огляду на навантаження, але давало випускникам фундаментальні знання як із богослов'я, так і з суміжних дисциплін. Ретельний підбір викладацького складу, добре складені навчальні програми й чіткий розпорядок дня для студентів були запорукою успішності цього закладу. Вже в 30-х роках ХХ ст. він став відомим далеко за межами Галичини і був доброю основою для проекту майбутнього українського університету у Львові.

¹²⁸ Там само. – С. 438.

¹²⁹ Пристай М. Львівська греко-католицька духовна семінарія 1783–1945 рр. – С. 401.

¹³⁰ Там само.

¹³¹ Там само.

¹³² Там само. – С. 402.

¹³³ Там само.

¹³⁴ Там само. – С. 403.

¹³⁵ Там само. – С. 402.